

ЗАМАН

Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: zamankbr.ru

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

ЖЫЙЫЛЫУ

Юрий Коков РФ-ни Президентини СКФО-да Полпреди бардырған кенгешге селешкенди

Тюне Пятигорскда КъМР-ни Башчысы **Юрий Коков** РФ-ни СКФО-да толу эркинликке келечиси **Сергей Меликов** бардырған кенгешге кытышханды. Аны повесткасында жаш тёлү политика, ол санда билим беруу, юйретуу, иш жаны бла келлендириу эмда экстремизмге кыжау кез кырамланы айнытыу болганды.

Кенгешни ача, Сергей Меликов бу темаланы сайлауга «Машук» Шимал Кавказ жаш тёлү форумуну ачылыуу себеплик этгенди, деп чертгенди. Белгилесича, ол округну ёсюп келген тёлүсюню арасында магъаналы проектледен бириди. Шимал Кавказда жаш

тёлү бла ишни тири бардырыу а бююнлюкде кырал политика системада уллу жерни алганлай туургуа тийишлиди.

Ол күн окъуна Юрий Коков «Машук» форумуну кыуанчлы ачылыуна кытышханды. Ары Къабарты-Малкъарны жаш тёлү организацияларындан 125 жаш кызы баргандыла. Тюбешиню чегинде КъМР-ни Башчысы республиканы социально-экономика жаны бла айныууну, наркоманияны профилактикасыны, спортха билеклик этиуню юсюндөн соруулауга жууапла бергенди.

Машукчула бла айырыла, ол

былай дегенди: «Бизни жаш тёлүбюз ёттемленирчады. Аны себепли уа жарсырча туююлдо. Ийнама, сиз жалаңда Къабарты-Малкъарга угъай, бизни уллу Россейбизге да хайыр келтирликсиз».

«Машукну» официалъны ачылыуу мингле бла адамланы жыйганды. Ол жашлыкны бла чыгъармачылыкны жарык байрамчыча ётгенди.

Жыйылыудан отчет кезиуюу номерде басмаланырыкъды.

КъМР-ни Башчысы бла
Правительствосуну
пресс-службасы.

Къабарты-Малкъар Республиканы кырал саугъалары бла саугъалауу юсюндөн Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны УКАЗЫ

Жетишимлери эмда кеп жылланы бет жарыккы ишлегенлери ючюн

*Къабарты-Малкъар Республиканы Сыйлы грамотасы бла саугъаларга:***НАУЖОКОВА Татьяна Билялевнаны** – Россей Федерацияны Следствие комитетини Къабарты-Малкъар Республикада следствие управлениясыны башчысыны тамата болушлукъ-чусун (информацион-статистика жумушла жаны бла)*«Къабарты-Малкъар Республиканы сыйлы юристи» деген ат атарга:***БЖЕНИКОВ Вячеслав Хажуридовичге** – Россей Федерацияны Следствие комитетини Къабарты-Малкъар Республикада следствие управлениясыны криминалистика жаны бла бёлүмюню таматасыны орунбасарына.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы

Ю.КОКОВ.

Нальчик шахар, 2015 жылда 24-чю июльда, №102-УГ

КЕНГЕШ

Этиллик оноуланы кыйматлыгын аллындан окъуна толу сюзерге тийишлиди

Къабарты-Малкъарны Правительствосуну кезиуюу кенгешинде кыуум буйрукъланы бла бегимлени проектлери сюзюлгенди. Министерстволаны бла ведомстволаны келечилери Правительствону алгада этилген оноуларына тюрлениуле сингдириу, республиканы иелигинде болгъан миюлк хайырланууга беруу, тюрлю-тюрлю комиссияланы кыуумларын тюрлендириу, жумушланы тамамлау жаны бла кысха докладда этгенди.

Жыйылыууга кытышханды ол кюннге чыгъарылгъан вопросланы барын да дурус кегенди. Жалаңда бирине – «КабалкВольфрам» акционер обществовону кыурауу бла байламлы буйрукъну проектине – угъай деп, аны жангыдан тынгылы сюзерге, кыйматлыгын хар жаны бла тинтирге чакыргандыла.

КъМР-ни жер эм ырыскы бла байламлы халла министри **Азрет Бишенов** айтханга кере, бизни республика бла «Вольфрам» деген компания быйыл февраль айда келишим этгенди. Анга кере сагъынлгъан акционер общество кыураалады. Аны устав фондуна республика, кыалгъан онсегизи уа анда ишлегенде. Республика да, ол компания да кеслерини юлюшлерины тёртден бирин эмда 25 миллион сом берирге керекди. «Вольфрам» да белгили кышумчулукъ этеди. Алай бла жангы акционер обществовону акцияларыны ючден бири ол компанияны кёлунда болукъду, кыалгъан 25 проценти уа – республикада.

Докладчы туура этген шартла КъМР-ни Башчысыны кенгешчинде **Хачим Кармоковда** кеп соруула кыозгъагандыла. «Жангы акционер обществовону

кыурауу хыйсабы бармыды, ол бизни республикага не магъана береди?» - деп сорганды ол. Кармоковну тынгысыз этген вопросладан энтта да бири – республиканы кёлунда болгъан «Гидрометаллургну» акцияларыны башына ётдюргени бла аны бу заводну ишине бир тюрлю оноу этерге эркинлиги тас болду.

«Бу оноу тамбла неге келтирирге боллугун тынгылы тергемей, ише аллай женгил кез бла кыарарга керекмиди?.. Дагыда бу заводну акцияларыны 57 проценти «Вольфрамны» кёлундады, 25 проценти, айтылгъаныча, республикада, кыалгъан онсегизи уа анда ишлегенде. Республика да, ол компания да кеслерини юлюшлерины тёртден бирин эмда 25 миллион сом берирге керекди. «Вольфрам» да белгили кышумчулукъ этеди. Алай бла жангы акционер обществовону акцияларыны ючден бири ол компанияны кёлунда болукъду, кыалгъан 25 проценти уа – республикада.

Докладчы туура этген шартла КъМР-ни Башчысыны кенгешчинде **Хачим Кармоковда** кеп соруула кыозгъагандыла. «Жангы акционер обществовону

УЛАШЛАНЫ Мурат.

Тюбешиню

КъМР-ни Башчысы республиканы жазычулары бла жолукъганды

КъМР-ни Правительствосуну юйюнде **Юрий Коков** республиканы жазычуларыны активи бла тюбешгенди. Анда адеп-кылыкка юйретуу, Къабарты-Малкъарны жазычуларыны

алгынны иги тёрелерине таянып, чыгъармачылык биригуно ишин айнытыу эм башха магъаналы вопросла сюзюлгенди.

Бизни корр.

Жазылыу - 2015

Газета издаётся на
балкарском языке
с 1924 года.
Интернет-версия:
zamankbr.ru

ЗАМАН

Энтта онг барды

Хурметли жамаут!

Сиз бир тюрлю сылтау бла 2015 жылны экинчи жарымына «Заманнга» жазыламай кыалгъан эсегиз, халны тюзетирге онг барды.

28-ЧИ ИЮЛЬГА ДЕРИ ЖАЗЫЛЫУНУ ЖАРАШДЫРСАГЫЗ,

ана тилибизде чыккъан газетни 1-чи августдан алып башларыксыз.

Бизни индексбиз - 51532

КЁРМЮЧ

Аш-азык продукцияны качественосу башха регионлада да хайырлы сатыу этерге онг береди

Нальчикде бизнес-инкубаторда Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны качество жаны бла сауғасына конкурсу эмда «Россеини эм иги 100 товар» деген Битеуроссей эришиуну регион кезиуну бардырылганды. Анда кёргозюлген продукцияга багъа бичген комиссияны къауумуна КъМР-ни Правительство суну Председатели биринчи орунбасары **Муаед Дадов**, республиканы Башчысыны кенгешчиси **Уналаны Аминат** эмда Региону промышленниклерини бла предпринимательлерини союзуну башчысы **Владимир Хажуев** киргендиде.

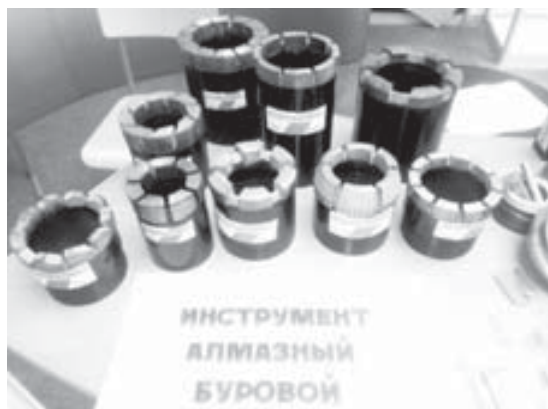
Быйыл конкурсланы экиси да «Къыралны рыногуна – Россеиде чыгъарылган эм иги товар» деген чакъыруу бла бардырылады. Ала гитче эмда орталыкъ предприятияланы айнатыуға себеллик этиу эмда ала хазырлагъан продукцияны къорктуусулугъуну бла качественосун кётюрго кёллендирер мурат бла къуралгандыла.

Муаед Дадов была республикада чыгъарылган товарланы башха регионланы эмда тыш къыралланы рынокларында тийишли жерни алырға да себеллик этериклерин белгилегенди. «Предприятияларыбызны саны аз тойюлдо. Кёлпери иги

бир тюрлю химия къошулмай жарашдырыладыла», - деп ышандырганды молкно башчысыны орунбасары **Александр Тирин**. Хар керек затны да ол кеси чыгъарырга кюрешеди. Юч мингден аслам гектар жерде будай ёсюреди, фермасында уа 600 сауулгъан ийнек кечинеди. Консервала этерча тахта кёгетлени да кеслери ёсюреди. Юй къанатлыла тутхан цехи бир жылға беш миллиондан аслам жумуртха береди. Кыйма жарашдырыуу бёлкюму уа бир айға 100 тонна продукция

эди, алай шёндю уа жарысу жокъду; рынокда тюрлениулеге келишгенбиз, айнытуу амалланы да толу хайырланьрга кюрешибиз», - деп жууаплагъанды.

«Велес-Агро» компания конкурсланы экисине да хар жыл сайын къатышады. Бу жол ала тюрлю кыакъланган таууукъ эт, кыйма, тууар эмда кый этден жарашдырылган аш-азыкыла кёргозгөндиле. Качествосуна ишек болгъанлагъа аланы татыуун кётюрго чакъыргъандыла предприятия-

жетимилери, тириликлери бла махтауға тийишлидиле. Эл молк бёлму бла байламлы производствода да иги айнык барадыла. Алайды да, тыш рыноклада тийишли жерни алырча республиканы битеу онглары барды», - дегенди ол.

Эришиулеге быйыл 29 предприятияла, организацияла эм учрежденияла къатышгандыла. Ала бери кеп тюрлю аш-азык продукция, промышленность эмда къурулуш товарла, техника керекле эмда къолдан устала жарашдыргъан затны келтиргендиде. Комиссия хар бирини стендине тынгылы къарагъанды. Аланы келечилерине ишлерини, производстволарыны къалай къуралганыны эмда хайырланган технологияны юслеринден соруула да бергендиде.

Аш-азык рынокда продукцияны качественосу бла кенг белгили болгъан «Ленинчиле» молкноуу стендине энчи эс бурулганды. Бу предприятие конкурслагъа биринчи керек къатышады. Алай ишин бардыргъанлы уа кеп жыл болады. Кёрмючге андан тюрлю тюрлю татлы ётмекле, консервала, сют продукция, кыйма келтиргендиде. «Ала бары да

чыгъарады.

Бзы бла къонакыла «Светловодский» ООО-ну продукциясына багъа бичгендиде. Тюрлю-тюрлю бишлакъланы, къаймакыны, сютден этилген башха продуктланы татыулары эмда качественослары иги болгъанын белгилегендиде. Предприятианы специалистлери да мында кёргозюлген битеу продукция таза сютден жарашдырылгъанын эмда алагъа консервантла неда татыуларын кючлендирича затла къошулмагъанын туура этгендиде.

«Симба» деген предприятияны татлы продукциясы да стендине къатында кёлпери жыйганды. Тюрлю-тюрлю конфет-къалачларыны татыуун кётюрго суйгөнгө да болгъандыла. «Рынокну излемлерине дайым кёз-къулак болгъанлай турабыз. Алычулары оюмларына да бийик магъана бериледи. Кеп болмай «Рахат-Лукум» деген татлы чыгъарып тебигенбиз. Керек оборудованыны уа Турцияда сатып алгъанбыз», - дегенди бу фирманы келечиси. Экономикада кыйын кезиуде иш къалай бардырылады деген соругъа: «Бу жылны аллында производство азмаз азайгъан

яны келечилери. Комиссияны къауумун, башха къонакъланы да сыйлагъандыла. Компанияны бу продукциясыны юсюнден алычула шёндю артык билмейдиде - сатыу жалаанда аны кесини тюкенлеринде бардырылады. Нек дегенде тийишли оборудованы болгъан цех быйыл май айда ишлеп башлагъанды. Бююнлюкде бир айға 6-10 тонна продукция чыгъарылады анда. Алай толу кюч алып ишлеп башласа, ёлчеми 300 тоннагъа дери жетерикди.

Етмек бишириуу предприятияланы, татлы, гара суула чыгъарыуу фирмаланы, кондитер заводланы продукцияларына да кёрмючге келгенле тийишли багъа бичгендиде. Къурулуш материалла, металлургияда хайырланган инструментле да республиканы промышленность бёлкюму онгларын шарт кёргозгөндиле.

Тёрели халда сейрсиндиргенди бу жол да, деп алай айтырға болукъду республиканы миллет эмда художестволу чыгъармачылык арасыны къолдан усталары жарашдыргъанлыны юсюнден да. Темирден, агъадан, териден, башха материалладан этилген аламан затлагъа, миллет кийимлеге, бичакылагъа къонакыла суйюп къарагъандыла, аланы хазырларгъа къолларындан келгенле бла да сёлешгендиде.

Кёрмючде болгъан хар неге да къарап бошагъандан сора, эксперт къауумну оюмларын да сюзюп, конкурсланы эсебин комиссия алай чыгъарлыкды. Республикадан «Россеини эм иги 100 товар» деген эришиуну ахыр кезиуине ётгенлени тизмеси да анда къураллыкды. Эришиулене экисине да алчы болгъанлы уа быйыл ноябрь айда качественосу битеудуни конюнде саугъа къолу болукъдула.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

Чыгъармачылыкъ биригиуледе

Бепайланы Муталип - КъМР-ни Жазычуларыны Союзуна правленини председатели

Нальчикде бу конюнде Къабарты-Малкъарны Жазычуларыны союзуну кезиуден алгъа бардырылган съезди болгъанды. Анда эки вопрос сюзюлгенди: союзну жангы правленин эмда аны таматасын бла орунбасарын айырыу.

Жашырын къол кётюрюу бардырып, делегатланы асламы КъМР-ни Жазычуларыны союзуну правленине **Зумакъулланы Танзиляны, Бепайланы Муталипни, Додулары Аскерни, Моттайланы Светлананы, Толгурланы Зейтунну, Табакъсойланы Мухтарны, Зарина Канукованы, Борис Мазиховну, Анатолий Мукожевни, Юрий Тхагазитовну, Мадина Хакушеваны, Хасан Тхагепловну, Мария Котлярованы** тийишли кёргендиде.

Бзы бла правленин келечилери ачык къол кётюрюп, КъМР-ни Жазычуларыны союзуну Правленини тамата-

сына **Бепайланы Муталипни** сайлагъандыла. Аны орунбасары **Юрий Тхагазитов** болгъанды. Организацияны ревизия комиссиясына **Глашланы Алан, Ахматланы Люба** эмда **Амир Маков** киргендиде.

Съезде жангы айырылган правленге, союзну битеу келечилери эмда РФ-ни Юстиция министрствосуну КъМР-де Управлениасыны къуллукчулары бла бирге, Жазычуларыны союзуну Уставын шёндюю законлагъа келишдириге кереклиги эсгертилгенди.

Съездни делегатлары Жазычуларыны союзуну жангы оюучулары алгъышлап, аны алгыннгы таматасы **Хачим Кауфовха** кеп жылланы бет жарыкылы ишлегени ючюн ыразылыкъларын билдиргендиде.

УЛБАШЛАНЫ Мухамед.

Жангыртуу Тозурагъан жолну тап халгъа келтиредиле

Дейское – Тёбен Курп элени арасында жолну Север Осетия Республиканы чегини къатында он километр чакълы кесегинде тынгылы жангыртуу ишле барадыла. Белгиленген проектге кёре, аны кенглиги 7,5 метр болукъду, кесине да эки къатлы асфальт салынырыкъды. «Инстрой» деген подряд организацияны ишчилери бу конюнде зыгъыр къууп, жолну тюзетип бошай турадыла. Къауум конюнде асфальт салып башларыкъдыла. Объектте кереклисича аллай бир техника хайырланады: катокла, экскаваторла, грейдерле, ауур жокъ ташыуучу машинала.

Жангыртуу ишле бардыргъан кезиуде хайырланган

материаллагъа, технологияларда да Къабарты-Малкъарны Жол молк управлениясыны келечилери дайым контроль этгенлей турадыла, деп билдиргендиде бу ведомствону пресс-службасындан.

Бизни корр.

КОЛЛЕГИЯ

«Устазла, окъуучула, ата-анала да, законсуз жоланы излемей, окъуу кёллю болургъа борчлудула»

Жыйырма ючюнчю июльда КъМР-ни Билим беруу, илму эм жаш тёлую ишлери жаны бла министерствосуну быйыл Бир къырал экзаменни эсеплерине жораланган коллегиясы бардырылганды.

Аны министр **Нина Емузова** ачанды. Ол ЕГЭ-ни бардырууна кыатышканлагъа жюрек ыразылыгын билдиргенди. Аны бла бирге хар сынауудан кысталган сабий ючюн ол пунктлада ишлеген организаторла да жууаплы болгъанларын чертгенди. Жыйырма бла жети выпускникни эсеплери онлайн видеога къарагъандан сора саналыммай къалгандыла. Алай билимлери жетмей, экзаменлени бералмагъанла да аз туюлдуле.

Быйыл битеу да школлада аттестатсыз къалгъанланы саны 470-ге жетгенди. «Заман тюрленгенди. Бусагъатда ата-анала кеслерини эркинликлерин бек уста биледиле, билим берууну юсюнден законну бек тинтедиле. Аланы бир-бирлери сабийим онбир жылыны школга жюриуп, билим, аттестат да аламай нек къалганды, деп бизге письмо жазадыла. Окъутуу ишни къураймагъан директорланы ишлеринден чыгъарыгъыз дейдиле. Тюз айтадыла. ЕГЭ-ни результатлары иги болур ючюн, жаланда бир зат керекди: устазла сабийлени тынгылы окъутуп башласынла», дегенди **Нина Емузова**.

Министерствону билим берууну тинтүү секторуну башчысы **Оксана Дышекова** айтханга кёре, быйыл 859 окъуучу ЕГЭ-де 80-100 балл алганды. Быллай ишле барысы да тинтилгенди. Бийик кёрюмдюлери болгъан выпускникле школда жылдан - жылга жетишимле кёрюзгенди, олимпиадалага, конкурслага кыатышхандыла.

Коллегияда репетиторланы юслеринден да барганды сёз. Майский району профилини управлениясыны башчысы **Галина Маерле**: «Бийик балла алгъан сабийле

барысы да репетиторлагъа жюриюгенди. Биз окъугъан заманда устазла къарысузла бла дерследен сора олтуруп ишлеген этиучю эдиле. Энди уа, ата-аналарын чакъырып, «репетитор алыгъыз деп кюаддыла. Ол терсди. Аны кюй да, кеслери окъутханланы репетиторлары болуп, ата-аналадан ахча аладыла. Ол неге ушагъан затды?»-дегенди.

Коллегияга кыатышханланы асламысы репетиторсуз ЕГЭ-де бийик балла алырга онг жокъду, дегенди. Алай **Нина Емузова**: «Устазны кесини билими терен болуп, дерслени тынгылы бардырса, репетиторсуз да бийик балла алапкъыдыла окъуучулары», дегенди. Сора педагоглары квалификациаларын ёсдюрюп турургъа кереклигин чертгенди.

Министерствону билим беруу сферада законла толтурууну тинтүү жаны бла бёлуюн таматасы **Елена Жарикова** Элбрус району бардырылган ишни юсюнден айтханды. Ол бу районда бир-бир устазланы окъутхан предметлеринден

дипломлары болмагъанын чертгенди. Дагыда лицензиясыз ишлеген школа да ачыкълангандыла, ол а ахырысы бла да законга келишмейди.

Сёзсюз, аттестатсыз къалгъан сабийлени къадарлары жаланда ата-аналаны угъай, битеу да жамаутны жарысады. Сентябрь-октябрь айлада ала жангыдан экзаменлени берирге кюреширдиле. Жетишимли берселе да, окъуугъа кирирге уа кеч боладыла. Аны эсге алып, коллегияда ону этилгенди: заочный форманы сайлагъанлагъа болушур ючюн, документлени тапдыргъан болжалланы тюрлендирге.

Кертиди, шёндюю дуняда хар адам эркинликлерин кеси сакъларга керекди. Ата-анала министрствога жазгъан писмоларында жаланда школ директорланы терслеп кюймай, педагоглары жууаплылыкларына да эс бурсала иги боллукъ эди. Аттестат аламагъан окъуучулары болгъан устазла стимулирующий ахча алып тургъанлары тюзмюдю? Угъай.

Болсада бир-бирде ата-анала да кеслерин терс жюриюдиле, сабийлери бийик балла алыр ючюн законсуз жолла излейдиле. Министр **Нина Емузова** айтханга кёре, быйыл бир сейир иш болгъанды: видеога къарагъандан сора, бир сабийни экзамени саналмагъанын билгенлей, аны атасы-анасы тюзюнлей сюдге баргандыла. Алай ол онууну тюзге санагъанды.

Коллегияда министр да, школ директорла да чертгенди: ЕГЭ адамны профессионал жолунда кезиюлу сынауду. Ол жол а сабий саттан окууна башланады. Хар ким да сюеди баласы бир ишде уста болурун. Алай аны ючюн ЕГЭ-ни неда вузда экзаменлени сатып алырга угъай, жылдан - жылга окъургъа, билимни ёсдюрюрге керекди.

Быйыл экзамен бергенле - 5545 адам - 2014-чю жылдан эсе игирек кёрюмдюле кёрюзгенди. Россейни башха регионларында да болум алайды. Былтыр топ порогну балларын азайтырга тюзген эди - ЕГЭ-ни бералмагъанла

асыры кёпден. Газетледе, Интернетде алимле, психологла, социологла быллай школ бизге керекмиди, дей эдиле статьяларында. Насыпха, болум аз-аз иги жанына тюрлене барады.

Къабарты-Малкъарда ЕГЭ бардырылган кезиуде жети федерал эм эки жюз бла онтогуз регионал жамауат къараучула ишлегенди. Белгилесича, 2013-чю жылда бизни республиканы аты законсузлукъ ишле бла белгили болгъан эди. **Нина Емузова** айтханга кёре, ол ишлени хатасындан Къабарты-Малкъар «кызыл» зонага тюзгенди: юч жылыны ичинде бизде экзаменле къалай бардырылганына аслам эс бурулукъду.

Алайды да, келлик жыл ючюнчю сынау жыл боллукъду, федерал экспертле эм жамауат къараучула болумну тинтенлей турлукъдула. Устазла, окъуучула, ата-анала законсуз жолла жабылгъанларын ангылап, окъуу кёллю болургъа борчлудула. Ансы биягъы аттестатсыз къалгъанланы саны ёсёрге кюркюулууду.

Жыл сайын алгъан балларына ыразы болмагъанла апелляцияла жазадыла, быйыл 2249 заявлянидан 708-си къабыл этилгенди, къалгъанларыны ызыларында а тюрлениуле болмагъанды. Майский районда экзаменге кириден алгъа выпускникле металлодетектордан ётгенди, алай башха районлада эм шахарлада уа мобильный телефонла эм шпаргалкала бла хайырланганлары ючюн аудиторияладан алтмыш юч сабий кысталганды.

Министерствону экономика тинтүү эм прогноз бёлуюн таматасы **Ирина Гукеева** айтханга кёре, озгъан окъуу жылда устазланы орта халда саналгъан айлыкъ хакълары жыйырма минг сом болганды. Аны ёсдюрюуге школ администрацияла да аслам эс буругъа керекдиле, дегенди коллегияда.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият Сурат авторнуду.

Акция

Хатерлилик - адепликни белгиси

КъМР-ни Кёп функциялы арасыны ишчилери сабийлеге болушур ючюн жандауурлукъ акция бардыргъандыла. Анга биринчиле болуп Къашхатауда МФЦ-ни келечилери кыатышхандыла. Коллектив болушлукъга жыйгъан ахчага Жемталада уллу юйюрге юс кийимле, аш-азык, эм башха керек затла алганды. Алтынчы баланы тууарын сакъларга ана бу болушлукъга бек къууанганды.

Нальчик шахарда уа сагъынылган бёлуюн ишчилери сабийле жатхан больницаны жокъларгандыла. Жай кюнде реабилитацияны ётген гитче пациентле келген къонакыла

бек къууангандыла. Бютюнда заукълукъ клоунла бла оюнладан алгандыла. Сабийле, ыразылыкъларын билдире, къонакыла назмула окъугъандыла. Ахырында алагъа тюрлю-тюрлю саугъала берилгенди. Тюз заман жетгенде уа, уллу, гитче да ашдан толу къанга артына олтургъандыла.

-Бююн сабийлени кёллерин алгъаныбызга кесибиз да бек къууанганбыз. Аланы бет жарыкълыкъларын кёрсенг ангылайса, игилик этген къалай аламаты, - дейдиле акцияны къурагъанла.

Бизни корр.

Сүймекликни ачыкылау

Хуна Къайсынны бизге, жашагъанлагъа, алгышындан башланады

«Къайсыннга жюз атлам» деген проект андан ары бардырылады. Бу күнледе Огъары Чегем элде закий поэтни назму тизгинлери бла хунаны къурулушу жангыдан тебирелгенди. Баш Хасаниядан Гуталаны Мухтарны жашы Ахья, кесини жюк ташыучу машинасы бла барып, Къулийланы Къайсынны «Мамырлыкъ эмда къуанч сизге, дуняда жашагъанла!» деген тизгинлери жазылган ташны орнатханды. Буруу ма ол алгыш сёзледен башланады.

Аллай узакъ тау элге баруу бек къыйын жумуш болганын айтыр кереклиси жокъду. Дуня мюлкю ючюн да барлыкъ туюл эдим, дейди Ахья кеси уа. Алай проектин башламчысы Тетуулары Хадис анга Къайсынны аты бла ишлене тургъан хунаны юсюнден айтханда, ол анга кесини юлюшон къошаргъа излегенди, чынтты эр кишича, кеп селеше турмай, магъаналы жумушну тындыргъанды.

«Ахья бла мени тамырларыбыз Огъары Малкъарданды. Болсада ол күнге дери аны танымагъанма, кёрмегем. Къадар экибизни да билмей тургъанлай тубетгенди. Анга уа барыбыз да багъалы кёрген, сүйгөн Къайсынныбыз себеплик этгенди. Жаш ташны жерине бек тап орнатханды.

Дагыда баша жумушлагъа къатышыргъа да сёз бергенди, дегенди Тету улу.

Ол айтханга кёре, быйыл хуна белгиленгеннича тамамланлыккъды. Болсада алыкъа да закийни онбир назмусу жерлерин табаргъа керекдиле. Дагыда проектте кийирилген

жангылыккълагъа кёре, Къулийланы Къайсынны юсюнден баша позлте жазгъан бир ненча назму, белгили алимле, жазыучула, къырал къулукъчула айтхан сёзле бла да мермер къангала ташланы юслерине салынырыкъдыла.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

Шимал Кавказ
кюн сайын

Пятигорскда «Машук-2015» форум ишлеп тебиреди

Пятигорскда алтынчы битеукавказ жаш тёлү «Машук-2015» форум ишин башлайды. Жыйылыну дирекциясы билдиргенге кёре, анга 2, 5 минг адам къатышырыкъды.

Быйыл талай энчилик барды. Аладан бири – проектлени ачык къоруулау. Хар къошулган форумну эм комиссияны аллында селеширкиди. Грантланы саны азайырыкъды, багъалары ёсеркиди. Саулай фонд 85, 5 миллион сомну тутарыкъды. Алгъаракъда ол 100 миллионнга жете эди.

«КНАУФ» къауумну заводу гипс чыкыгъан жерни жаратырыкъды

Бу предприятие жылны ахырына дери Баскунчак кёлню къатында орналган Къошара-Тургъай гипс чыкыгъан жерни жарашдырып башларыкъды. Аны юсюнден журналистлеге заводну генеральный директору Сергей Мичков билдиргенди. «Къазылып алынырыкъ гипсини запасы 60 миллион тоннады. Ол асламды. Жюз жыл ишлеп турургъа жетерикди», - деп къошханды ол.

Бусагъатда предприятие модернизацияны бардырады. Къургакъ къурулуш къатышмаланы заводна 93 миллион сом салынганды, аладан 60 проценти хайырландырылганды. Октябрде шпаклевка этген цех хазыр боллукъду. Ол а производствону ёлчмен 20 минг тоннагъа жетдирирге онг берликди.

Волгоград областда тауукъ эт чыгаргъан комплекс сюерикдиле

«Волгоград бройлер» эки жылдан тауукъ эт чыгаргъан комплекс саллыккъды. Аны юсюнден компанияны директору Ольга Дейцева билдиргенди.

Ол айтханга кёре, бу проект бир жылгъа 80 минг тонна эт ашарыкъла, 3 минг тонна кыйма эм 250 минг тонна мал аш болдурлукъду. Компания толу къюч алса, биз 60 миллион гаккы чыгарарлыккъбыз.

Биринчи кезиуде проектте 2,7 миллиард сом салынырыкъды. Комплексте 750 жангы ишчи жерле ачылыккъдыла. Жоюлган ахча 3, 5 жылдан къайтырыкъды.

Къобанда чеплеуню эки жангы сортун чыгаргъандыла

Жау берген культураны Битеуроссей илму-тинту институту специалиствери чеплеуню эки сортун чыгаргандыла. Бу битимни тыш къыраладан келтирген бюртиклерине россейли аграрчыла бир жылгъа 8-10 миллиард сом артыкъ тёледила. Аны юсюнден учрежденияны директору Вячеслав Лукомец билдиргенди.

- Быйыл къырал тизмеге «Имидж» эм «Арими» сорта кийирилгендила. Аланы аман хансла бла хайырыкъ кюреширге онг берген технологи-яла бла ёсдюрюрге боллукъду», - деп хапарлайды алим. Жангы гибриде тирликни жокъ этип къоярыкъ заранлы хансла бла кюрешу бардырыкъ затлагъа чыдамдыла. Аны уа магъанасы уллуду.

«Налог каникулла» кийиргендиле

Къарачай-Черкесни депутатлары бир предприятиелагъа «Налог каникуланы» кийириуню юсюнден законопроектни къабыл кёргендила. Парламентни пресс-службасында билдиргенлерине кёре, ол регионну адамларын гиче эм орталыкъ бизнесге тартырга аланынды. Документ кёре, социал производство, илму сфералада ишлеген эм женил бла патент налог системасын жаратхан энчи предпринимательле эки жылны ичинде жасакдан эркин этиледиле.

Болсада бизнесменле законда жазылган излемлеге келиширге керекдиле. Сёз ючюн, патент амал бла ишлегенлени саны эки адамдан аз болургъа жарамайды. Кысхартуу мадарны хайырланганды - 15. Аны бла бирге жасак кезиуде файданы ёлчмеи 30 миллион сомдан артыкъны тутмасын.

СЫЙ БЕРИУ

Саугъала ючюн узгъай, тюзлюк ючюн жоюлгъан журналистлеге эсертме салынганды

Тонене ГТРК-да урушда жоюлган журналистлени хурметне жораланган эсертме ачыгъанды. Ары Москвадан бу каналны генеральный директоруну орунбасары Рифат Сабитов, КМР-ни Правительствоуну Председателини орунбасары – республиканы билим берiu, илму эм жаш тёлуню министри Нина Емужева, культура министр Мухадин Кумахов, Басма эм асламлы информацияла жаны бла къырал комитетни башчысы Людмила Казанчева, Нальчикни Урушну, урунууну да ветеранларыны советини таматасы Абдулаланы Мустафа, телевидени-яны, радиону ветеранлары, бюгон ишлеп тургъан журналистле да келгендиле. Жыйылыну ГТРК-ны директору Руслан Фиров ачханды эм бардырганды.

Рифат Сабитов.

Руслан Борисович Улуу Ата журт урушха Къабарты-Малкъардан 40 журналист кетгенин, аладан жарымы къайтмагъанын билдиргенди. Артада мамыр жашауда да ол къауум, ишлерин андан ары бардырып, жаш тёлуню юйретип тургъанды. Бюгонлюкде ол адамланы эсгерген, унутмагъан бизни борчубуз болгъанын да чертгенди Фиров. Ызы бла, ол бир минутту шох сюелирге чакыргъанды.

Сёзсюз, къазауат жыллада битеу къырал, уллу-гиче да фашистлеге къажуа сюелгенлеринде, газетлени, радиону кючлери бек уллу болгъанды. Жамуауат, аладан урушда халны, совет аскерчиле этген жигитликлени юслеринден билип, Хорламны жаугъа

ычындырмазларына ийнаныулары кючленгенди. Белгили жазыучула, журналистле, атлары айтылгъанларына, жоюлургъа боллукъларына да къарамай, къазауатха сауут, къалам да алып киргендиле. Телевиденияде ачыгъан эсертме кынганы юсюнде ол батырлагъа жораланган тизгинле аланы граждан позицияларын, патриотлыкларын толу ачыкълайдыла: *В эфир и в бой вы шли не за наградой, Ведомые Отчизной и судьбой. И в памяти народной и крылатой Все длится ваш эфир, как вечный бой*

Рифат Сабитов бизни республикада биринчи кере болмайды. Аны себепли халны биледи. Тамата тёлю журналистлеге эсертме къанганы салыргъа кереклисин айттып, бу жумушну ахырына дери жетдиргенлеге ол ыспас этгенди. Эсертмени юсюнден сюжетни Москвадан кёргозторюклерин да айханды Сабитов. Къанганы ачхандан сора ол, анга жууукъ барып, суратха алгъанды.

Нина Гузеровна да бу ишни бек магъаналыгъа, кереклиге санагъанды. Бютюнуда атам журналистика бла байламлы болганы ючюн, деп чертгенди ол. Аны бетинден бюгон асламлы информациялада ишлегенлеге уллу хурмет этгенин да билдиргенди Нина Гузеровна. Ызы бла министр, жашаудан кетгенлени эсде тутхан адамлыкны шарты болганы белгиле, ким биледи, бизни да иги сёлле бла сагъына турурла, деген ышаныуун да туура этгенди жыйылгъанлагъа.

Нальчик жигитликни шахары болуп, жер-жеринде анга шагъатха салынган эсертмелени санына дагыда бири къошулгъанын ахшы белгиге санаганды Абдулаланы Мустафа. Улуу Ата журт урушда жанларын аямай ишлеген журналистлени хайырындан бюгон хроникагъа кёребиз, ол тарыхха бурулганды, дегенди. Бир къауумла 1941-1945 жыллада болгъан къанлы къазауатны башха тюрлю кёргозторге излегенлерин эсгерип, Абдулла улу аланы хроникагъа къараргъа чакыргъанды.

Селешгенлени санында телевидени-яны ветераны Алихан Шурдумов да болганды. Арт жыллада ишле-мегенликке, жаш коллегаларыны берулерине, жангылыккълагъа къарал тургъанын, бирде къууанганын, бирде жарсыгъанын айтханды. Алай, бир сейир ишни, затны таба билгенлерин кёрсе, ыразы болганын да жашырмагъанды Шурдумов.

Сора, эсертме къанганы ачып, ары жыйылгъанла анга гюлле салгъандыла. Кёлле аны алында, Улуу Ата журт урушда жоюлган коллегаларына хурмет этип, баш уруп, сюелгендиле.

САРАККУЛАНЫ Асият.
Суратланы автор алгъанды.

БИЗНИ САНАТОРИЙЛЕРИБИЗ

Долинскни жаухары

«Адамга игилик этсем, келюм кетюрюледи» - ол Князланы Магомедни жашы Шаманни жашуа жоругуду. Керти окуяна, аны огурлу ишлерин тизип айтырга кьалсанг, сау кюн да жетерик туюлду. Ол, аллына ким келсе да, миллетине, динине кьарамай, кьолундан келген болушлукьну аямайды. Ишине да ма ол кезден кьарайды. Не ууакь затха да сансыз туюлду.

Ма аны ючюн аты айтылып келеди аны кесини, ол башчылыкь этген «Жашил назыла» санаторийни да. Аны ючюн сайлайдыла кепле аны. Кьуру бизни республикадан угуьай, Дагыстандан, Чеченден, Ингушетиядан, Осетиядан, Кьарачай-Черкесден, Москвадан, Санкт-Петербургда, Ставрополь крайдан, кеп тыш кьыралладан да келип, саулуькьлары анда игилендирге сюеделе.

Аллай даражагьа уа кьалай бла жетгенди бу багьуу учреждение? Ол кьыралда терк-терк бола тургьан экономика тюрлениулеге, рынок болумла бла келген чурумлагьа не аз да бой салмагьанды. Ма энди анга отуз жылдан артыкь болады, алай ол кюнден-кюнге айный, жашнай барады. Аны уа санато-

ри болгьан эдим да, андан бери да ахшы тюрлениуле кёрдюм. Бир адамгьа жарашдырылгьан эмда «Люкс» отуолуны саны кепдю. Евроремонт этилгенди, битеу отуолада мебель жангыды, холодильник, тюрсюнлю телевизорла. Лоджияла да жасалгьандыла, столла бла жумушакь шинтикле салынгандыла.

Бек башы уа - солургьа келгенле кюн сайын да экология жаны бла таза продуктла ашайдыла. Алай болур ючюн, Шаман санаторийни кереклерине деп бал батманла кьурагьанды, жайлыкьда малла тутады. Ундурукьлада тешекле окуяна кьойларыны жюнлериндендиде. Ашханада ишлегенле этмекни,булканаланы кеслери биширедиле. Азыкь да солугьанланы излемлери-не кере бериледи.

Битеу ол мадарланы хайырындан санаторий бийик квалификациялы категориягьа тийишли болгьанды, солугьанла жукьлаучу корпус а «юч жулдуз» европалы стандартха келишеди. 2001 жылда уа аны РФ-ни Саулукь сакьлау министрствосу производствода ачыгьанлагьа эм профессионал аурууладан кьыйналгьанлагьа бакьгьан санаторий-

лени санына кьошханды.

«Жашил назылада» санлары, нервалары, буйрекери, ёпкелери, аш орунлары ауругьанла да жылны узунуна келип, кеслерине бакьдырадыла. Аны бла бирге анда спелеоклиматотерапия камера, барокамера, тюрлю-тюрлю дарман суулары болгьан ваннала, паранафт, электробалчыкь эмда башха амалла бла да бакьуу жаны бла сынау бек уллуду.

Манга аланы кёргозте,Шаман Магомедович тизгинге, тазалыкьгьа кез жетдиреди, терезе ауузланы, башха жерлени да бармагы бла сылап кёреди. Солугьанлагьа, кеслерине бакьдыра тургьанлагьа да халкьларын сорады. Хар бири да ыразылыкьларын айтадыла.

Врачларыбыз бла да ёхтемленирчады. Ала бийик билимледиде, сынаулудула,хунерлидиде. Болсада хар беш жылдан усталыкьларын ёсдюрюрге курслагьа жорюйдюле. Аны ючюн хакьны уа санаторий телейди.

Биле-биле техникабызны эмда керекли оборудованианы жангыртханбыз, ала бла да тынгылы жалчытылыныпбыз. Багьуу-диагностика, теплоскопия, эндоскопия, электрокардиограмма, рентген, башха кабинетлерибиз да уллу ара сахарладагьыладан артха кьаллыкь туюлдуле,-деп, ол аланы манга кёргозтеди.

Тамата адамны саулуьгьуну юсюнден компьютер архив да кьуралгьанын ёхтемленип айтады. Дагьыда сабийден ауурлукьлары болгьан тишируулагьа багьууну амалын да хайырланадыла, дегенди.

Ызы бла тренажёр залгьа киребиз. Шаман Магомедович, анда болгьан спорт кереклени кёргозте: «Мен кесим да мында жараула этеме, формамы тас этерге сыймейме»,-дейди . Гюлле болмагьан а бир жер жокьду.

Князланы Шаман.

Аланы отуолада, коридорда, бассейнде, арбазда, багьуу бёлюмде да кёрлюкьсе. Баш врач гюл бахчаладан зараны хансланы кетериуге, суу салыуьгьа кеси да кьошулуучуду.

Мен телевизорда жолоучулукьну юсюнден берилуге кьурагьа артыкьсе бек сюеме. Анда Россейде, тыш кьыраллада да солуу юйени,санаторийени, пансионатланы кёргозтселе, аланы сервислерине сукьланама. Алада ишлегенле чапмай жорюмейдиде, хар аллына келген адамга ышармай тубемейдиде. Мында да алай болса сюеме, аны ючюн кьолумдан келгенни аямайма. Ишине жууаплы кезден кьурагьанни, аны тынгылы тамамлагьанни кёллендирге кюрешеме. Быллай жерледе мангылай жарыкьлары болгьан, адамланы хурметлеген, жан аурута билген адамла ишлерге керекдиде деп, алай кьарайма, ишчилеримден аны излейме,-дейди Шаман Магомедович.

Сизни жарсытхан зат а бармыды, деп сорама. «Адамларыбызны кеп келмегенлери,-деп жууаплайды ол.- Артыкьда элледде жашагьанла саулуькьларына сансыздыла. Адам а, машиначады, жау сорте турмасанг, бир кюнде тохтап да кьалыр.

Биз бу кьыйын заманда жамауатыбызгьа онг берирге кюрешебиз. Мында солугьан кюлени багьасын башхаладан эсе эки бла жарым кереге аз этгенбиз. Аны бла да кьалмай, хар биреуну кьулайына кере аны дагьыда туюшорибиз. Урушну эмда урунууну ветеранларына уа энчи кезден кьурайбыз, аланы ыразы этер ючюн кьолдан келгенни аямайбыз».

Анга уа, солугьанла оюмларын жазыучу китапны ачып кьурасанг да, туюшорюкьсе. Аллаи бир ыразылыкь,ыспас сёз барды анда.

Багьуу учрежденияны арбазына чыгьама. Гюл бахча уллу тюрсюнлю кийизге ушайды. Жашил назыла да, кьулауурлача, ёхтем сюеледиде. Алада уа эрленчикле бир бутакьдан башхасына секиредиде. Тамашалыкь кьудурет, хар зат кезно кьууандырады. Мынга «Долинскни жаухары» деп бошдан айтмайдыла.

ХОЛАЛАНЫ Марзият. Суратланы автор алгьанды.

Аш этиучюле: Рита Маргушева, Света Гукова, Люда Хапажева.

рийге жууукьлашханлай окуяна эслейсе. Тегерегинде-башында айбатлыкь, тизгинлилик опсагьат кезге урунады. Ол а, сёзсюз, бек алгьа баш врач Князланы Шаманни тюз оюу эте, ие бола билгенини хайырынданды.

Мекямны ичине кирсенг да, тышына чыгьарыгьынг келмей кьалады. Хар зат тап, таза, тизгинли. Исси кюн кондиционерле салкьын этедиде, сууукь кьышда уа жылытадыла. Тышына чыкьмай, тюрлю-тюрлю процедурала алыргьа, дарман суу болгьан бассейнде жууунургьа, тренажёр залда жарау этерге, ашханада ауузланьргьа, ингиру сайын а тюрлю-тюрлю концерт програмалагьа кьурагьа, шахмат, шашка ойнаргьа да боллукьду.

Мен мында бир ненча жыл алгьа

Ашюйде.

Быстыржууучу Бёзюланы Малика.

Тренажёр зал.

Миллет кийимге

Чочайланы Зухура бла кьарачайлыланы бла малкьарлыланы Чирик кёлню жагасында алгьаракьлада бардырылган конференцияларында танышхан эдим. Аны эртегили миллет жаурукьланы юсюнден докладына кёлпе эс бургьандыла. Артда уа анда кьуралган кёрмючде аланы кеслерин да кёрюрге онг тапхандыла. Зухура кийимлери бизни миллетибизни тин байлыгыны эсгертимесе санайды. Жаурукьланы юслеринден а сагьатла бла айтып туругьа боллукьду.

Николай жаурукь

-Кьарачай-малкьар тишируулары кийимлеринде жаурукь энчи жерни алады,-дейди ол.- Озган ёмюрледе ала омакь узун жыйрыкьла кийгендиле, ариу жаурукьла кьысхандыла. Бек сыйлы-лагьа уа акь чачакьлыланы бир кьаууму саналгьанды, ол санда гьранча, чилле, жибек, ипек.

Халкьда айтыла келгенине кёре, аллайланы тигиу, окьа халыла бла накьышла салыу, ийне оюу дегенча усталыкьла бла

этдик,ючюнчюсюн алыу - юйюрге ачыкь этдик деген магьананы тутады. Кьол ауланы алыу - жангы келин юй жумушка ачыкь болгьаныны белгисиди. Ал ауну алыу бла келинни юйюр жашауьга ачыкь этдиле.

Мухарский

Аны бла бирге жарым мухарский жаурукь да жюрютюлгенди. Ол да бек багьалы дарийден этилгенди, алай аллайны тегерегине узун чачакьланы

Жаурукьла - бизни тин байлыгыбыздыла

артыкьда бийлени, байланы, ёзденлени тишируулары юрешгендиле. Болсада кьара халкьдан да чыкьгьандыла чермере.

Эрттегили бла артдаракь этилгенлени тенглешдирсенг, николай жаурукьла акь крепдишинни кьалынырагьындан, тазасындан, кьол бла согулгьанындан хазырлангьандыла. Аллай кьумачны эни элли сантиметр болгьанды. Ма ол себепден узунуна кьошакьлары бардыла. Ол жери эриши кёрюмез ючюн, ызы юсюн эки жанындан да чилле халы бла оюула салынгьандыла.

Николай жаурукьланы заман саргьалтхан эсе да, чачакьлары, ийрилген, бурулган болсала да, таза дарийден этилинип, жумушакьдыла. Кеслери да кеч тындырылганладан ауур боладыла.

Гьранча

Тойлада аны магьанасы уллу болгьанды. Бютонда сый, берне этюуде. Келген келинни башына атхан аулада жаурукьланы саны ючден жетиге дери жете эди. Аладан бири гьранчады. Киеу жёнгерледен бири, келинчикни тегерегине тепсей, алгьа башындагьыланы иничке таякчыкь бла бирем-бирем алып, тамата тишируулары инбашларына атханды. Таякчыкь, малчыланы арасында жюрюген ангьлаамгьа кёре, монгьлукьну белгисиди. Адетибизни бу формасына уа «ау алгьан» дейдиле.

Баш ауну хар бирини кесини энчи кьыйматы барды. Биринчи уллу жаурукьну алгьанлары - элге ачыкь этдик, экинчисин алыу - тийреге ачыкь

орунуна кенг гуржабалы чалыу (тартма) тикгендиле. Ол кеси да жаурукь кьумачдан хазырлангьанды.

Мухарский- кьарачай-малкьар тишируула кьысхан жаурукьланы араларында бек сыйлыгьа саналгьанды. Ол сау инечки багьасын тутханды. Кьартла айтаханга кёре, керти мухарский жаурукьла алтындан багьалы эдиле. Ол себепден аланы байла кьысхандыла.

Аллай жаурукьла Бухарадан керууанла бла Дербентге келтириллп, андан а Тифлисни бла Владикавказны базарларына жайылгьандыла. Эртте заманлада битеу тау элле базар жумушларын - мал сатуу-алыулары, алыш-бёлюшлерин бу эки шахарда тамамлагьандыла.

Мурса жаурукь

Бу да, баям, ол жол бла жетгенди бизге. Мурса жаурукьну Кьытай тийрелеринде ёсген мурсаны жибегинден тындыргьандыла. Анда жашагьанла бурун заманладан окьуна бу хансны ёсдюрюп, андан бийик сортуу жибек этерге юйренгендиле. Аладан иничке, алай тутумлу халыла ийирип, кьумач сокьгьандыла.

Мурса жаурукьла бек жукьа, не ючюг, ол не тёртгюл боладыла. Устала аны бла сегиз-тогуьз ай, бир-бирледе уа жыл окьуна юрешгендиле. Анга энчи усталыкь изленнгенди. Хар бир чапыракьчыкь кьол бла ишленип, бир бирге ийне бла жалгьашынадыла.

Кюпес

Анга дагьыда «непе жаурукь», «базар жаурукь» да дейдиле. Ала патчакьлыкь-

ны заманында жюрюй башлагьандыла. Россейге ала европалы кьыралладан келгендиле - Франциядан, Германиядан, Англиядан. Аланы эрттеги тюрлюлери таза жибекден этилгендиле, кеслери да улпула, жукьала болгьандыла. Бетлери да жарыкь тюрсюню. Аланы кьумачлары кьолда согулмагьанды.

Кюпеслени жалган жибек халыладан согулган тюрлюлери да болгьанды. Алагьа фабрикада чыгьарылган, хазыр, жукьа, кёзюно кьууандырмагьан чачакьла тиге эдиле неда ахыры бла да салмай кьоя эдиле. Петербургда саудюгерчиликни музейинде тишируулары аллай чачакьсыз жаурукьла кьысып тургьан суратлары барды. Аны себепли уа таулу тишируула чачакьланы артда кеслери суйгенча туююп болгьандыла.

Кьарачайлы эм малкьарлы тишируула хазыр кюпеслени тюрлендире, сыфатларын бизни заманны жаурукьларына келишдиргендиле. Ала учуз болганлары себепли аланы ким да кьыйналмай алагьанды. Кеслери да алгьынгы мухарский жаурукьлагьа ушагьанлары ючюн аланы кеп жюрютгендиле.

Кишмир жаурукь

Кеп халкьлада (немислиледе, французьлада, инглизлиледе, полякьлада, орусьлада эм башхалада) шаль деп бирча айтылады. Ол персиялы тилден келген сёзю деп тургьанлыкьгьа, сёзлюкьде излеп тинсенг, тюрк сёз болуп чыгьады: кьаракьалпакьлыла бла бир-бир тюрк миллетле жюн кьумачха шал дейдиле. Аны кьый,жан жаурукьлагьа, башха тюрлю тёртгюл, узун неда ючмюйюш согулган затлагьа да алай айтхандыла.

Бизде, таулулада уа, кишмир жаурукь дейдиле. Биринчи жукьа эм жылы тюрлюсюне 15-чи ёмюрде Индияда Кашмир деген жерден чыкьгьандыла. Аланы кьол станокьлада жер-жерли эчкилени пухларындан кьол тауатлада согуьп этгендиле. Бир кишмир жаурукьгьа кьумач согууучудан ючеулен бир нечча айны юрешгендиле. Бек сыйлыларына уа жыл бла жарымдан башлап тёрт жылгьа дери заман керек болгьанды.

Европада кашмир пухдан тындырылган ариу оюулу, жарыкь боюлу жаурукьла 17-18-чи ёмюрледе чыкьгьандыла.Белгилисича, Наполеон Бонапарт, уруш этип, Египетден кьыйтып келе, юй бичисеи Жозефина Богарнеге саугьагьа кийимлени жюзле бла келтиргенди. Ол санда кишмир жаурукьла да. Ол аланы суйюп кьысханды, аладан жууурганла, жастыкьла окьуна хазыр-

лагьанды. Императорну юй бийчесини хайырындан кишмир жаурукьла француз тишируулада модагьа кирип, андан ары Европагьа кенг жайылгьандыла.

Россейде уа станокьлада биринчи кишмир жаурукьланы 19-чу ёмюрде чыгьарып башлагьандыла. Н. А. Мерлина эм Д. А. Колокольцев деген байланы кьул кьызылары кьол бла этген жаурукьла тынгьылыкьлары бла индиялыкьлагьа оздурмай эдиле. Ала сайгьакь кийиклени, тибет эчкилени пухларындан чач кибики иничке халы ийирип, андан кьумач сокьгьандыла. Жаурукь ортасы сыйдам болгьанды, не кьызыл, не акь, не кек, неда ызлыкьлы. Ол ортаны тегерегин а тюрлю-тюрлю битимле, гюлле бла жасагьандыла.

Гюлменди

Гюлменди - Азербайджанны белгисиди, чилле кьуртланы кьыпаларындан ийрилмей тамамланган учхалауукь жаурукьду. Орта жашаулу эмда абадан тишируула аланы чикиля орунуна кьысхандыла.

Дарий кьумач согуу Азербайджанны тийрелерине Уллу дарий жолну бир заманында Кьытайдан келгенди. Анда кеслерини амаллары бла дарий кьумач согуьп башлагьанлы 300 жылдан озгьанды. Марко Полону 13-чу ёмюрде Шемахада бла Бардада этилген жаурукьланы ариулыкьларыны юсюнден айтахнын эсге алсагь а, ол андан да алгьа болган болур.

Кюбюрде сакьланган тарых

Бу статьяда сагьынылган жаурукьла басмагьа хазырлана турган китапха кирликлени бир кесегидиле. Ала анам Судамны кюбюрдеде сакьлангьандыла. Анга уа анасы Махийланы Шамкьыздан кьалгьандыла. Бары да сюрюнде болуп кьыйтхандыла. Ачлыкь, жалангачлыкь, ёлюм босагьаларын сакьлагьанда да, кьалай бла эсе да, сатылмай, алыш-бёлюш этилмей кьалып, туугьан журтубузгьа кьыйтхандыла.

Кьыйын анам Боташланы-Семенланы Пакиза кесини анасы Салпагьарланы Падиманы бла кьыйын анасы Кьубаидиланы Мариямны 19-чу ёмюрюно аллында Кавказдан Тюркге уллу кечюнчюлюкюно - мухажирликни - заманында келген жаурукьларын, боталарын сакьлап тура эди. Бу мен сагьынган тишируула эртте кетгендиле дуниядан, бай, толук кюбюрлери уа кьалгьандыла, баям, узакь тарыхыбызны юсюнден халар айтыр ючюн. Осман империяны кечкис байлыгында да эримегендиле, тас болмагьандыла кьарачай-малкьар жаурукьла, биз да тин байлыгыбызны алача сакьларгьа борчлубуз.

Басмагьа **ХОЛАЛАНЫ Марзят** жарашдыргьанды.
СУРАТДА: башында - Чочайланы Зухура. Суратланы автор алгьанды.

Малквар ауузунда көпнө көргөн, көпнө билген адамдан бири, айхай да, Бичиланы Хусейди. Ол элде болган асман шарты эсте тутайды. Алгаракада акьсакалда кьонакьда болуп, кьауум сейир хапарга тынгылаганма. Аладан бири бла сизни шагьрей этерге суюме. Огары Малквардан энише келе, тешикледен өтгөндөн сора тик жер барды. Алайга Цериу - Учхан-Жер дейдиле. Ол а алай нек аталганды?

Таурух Цериу учхан жер

Кьулла азат этилгинчи анда Цериу деген бир бай кишини жалчылары болгандыла. Ол а аладан эки кьарындашны жайда арбага, кьышда чанага жегип, кесин жюрютюрюп турганды. Бир жол а былагга адамла айып этедиле: кьул болганлыкьга, намысыгьыз бла ойнамагьыз, дейдиле. Кьысха айтханда, көзлерин ачадыла.

Декабрь айны кьарлы кюнлеринден биринде, сууукьдан, борандан адамла юйлеринден окьуна тышына чыгьарга базынмагьан заманда, бай кьарындашлагга: «Бюгон бир бек эриги турама. Чанага жегилиги. Мени Ауулга элтигиз», - дейди.

Ол чирик көллөдөди. Малквардан ары чана тартып угьай, аллай кюн жауу барган окьуна кьыйынды. Байлыкь эсиртген киши анга эс бурмайды.

Алай не этериксе. Башха амал жокь. Бай - айтды, жерди - этди. Жегилдиле чанага, тутдула арышларыннан, тебиредиле жолга. Ол а - буз-

кьаудан. Чабырла уча-уча. Бир-бир жерледе чананы тобукьланып тартырга окьуна тошеди.

Кьалай-алай болса да, тешикледен берлакь келип, тик жер барды - Дюгерлиле-Жыргьан-кьол. Аны этюп жашла тохтадыла. Сора ол адамга айтханды: «Былайда бир аз теркирек барлыкьбыз. Кесинги да кьаты байлайыкь, жыгьылмазча», - дейдиле. Алай иелерин жантауу бла чанага иги кьысадыла да, аны тюртюп, тикден энише жибередиле.

Цериу кечирек ангылайды жашланы хыйлакьларын. Кесин ычындырырга аямай кюрөшөди. Алай а болалмайды. Чана уа тик энише, бютунда бузкьауданда, кьатыдан-кьаты уады. Ол адам, амалсыздан не этерге билмей, кьамасын чыгьарып, аны бла тыярга кюрөшөди. Болсада мияла буз юсонде тик энише баргьан чананы кьама кьалай тыяр?

Аны бла бай киши, чанасы бла тикден кетип, жоюлады. Андан бери алайгьа, башында айтханыбызча, Цериу-Учхан-Жер дейдиле.

Хапар элге жайылгьандан сора байны жууукьларындан кьауум адам кьарындашланы өлтюрюрге тебирейдиле. Жетеулен болуп Ауулга келедиле. Анда Кьанлы-Ыстауат деген жер барды. Алгын аны аты башха эди. Алайда бу эки кьаууму араларында кьама сермеш башланады. Азмы-көпмө урушдула, кьарындашла экиси да өлдөле. Келген жетеуден алтысы да жоюлду. Андан бери алайгьа уа Кьанлы-Ыстауат дейдиле.

Бу иш болганлы көп жыл озду. Таркьаймагьан малквар череги тенгизге көп суу элти. Цериуно, кьарындашланы таныгьанла ол жерлеге атла атагьанла дунияларын эрте алышхандыла. Кьанлы-Ыстауат бла Цериу-Учхан-Жер атла уа бюгюнлюкьке да айтыла турадыла.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

Терроризмге кьажуу операция

КТО-ну кезиуонде өлтюрюлгенлени арасында бангит кьауумну башчысы барды

Бирси кюн Терроризмге кьажуу миллет комитетни Оператив штабы Нальчикде бардырган энчи операцияны кезиуонде федерал ислеуде болгьан эмда террорист халда аманлыкьла этген алты бангит жокь этилгендиле. Жууукьларыны болушлукьлары бла аланы атлары тохташдырылгьандыла. Ёлтюрюлгенлени арасында Султан Абшаев да барды. Ол 1992 жылда туугьанды. Кеси да жаш адамланы террорист кьауумлагга кьатышдырууу бла кюрөшгөн аманлыкьчы кьауумга башчылыкь этгенди.

Оператив штабны шартларына көре, Абшаев 2014 жылда 5-чи ноябрьде Нальчикде жол-патруль службаны инспекторун эмда 2015 жылда 14-июльде прокуратураны куулукьчусун өлтюрюуге кьатышханды. Андан сора да, ол право нызамны сакьлаучу органланы келечилерине чабууллукьла да этгенди.

Жууукь заманда аманлыкьчыла диверсия-терактла этерге хазырлангьанлары тохташдырылгьанды. Ол санда Республиканы кюнөннө байрамыны кезиуонде власть органланы келечилерин өлтюрюрге мурастары бар эди. Кьоркьуусулукьну жалчытуу эмда ич ишлени органлары кеслерини борчларын толтургьанларыны хайрындан аманлыкьчылыны жоллары кесилгенди.

Право нызамны сакьлаучу органа оператив-ислеу эм следствие жумушланы андан ары бардырадыла.

Полицияны харкюнлюк ишинден

Узакьга кеталмагьанды

Нальчикде полицияны бөлюмюне ырыскысын зор бла сыйыргьанларыны юсонден заявление берирге 74 жылы болган киши келгенди. Шахарны Осетинская орамында жашагьан пенсиячы айтханга көре, озгьан айда аны юйюню арбазында ол ары дери таньмагьан адам бла сөз болгьанды. Ол кезиуде андан жашыракь болган, аны уруп, кьолундан телефонуну бла 30 минг сом чакьлы ахчасын да алып кетгенди.

Көп да мычымай полицияны келечилери, ызындан болуп, аманлыкьчыны тутхандыла. Ол эки кере олтуруп чыкьгьан 47-жыллыкь нальчикчи киши болуп чыкьгьанды. Бу шартны юсю бла уголовный иш ачарга оную этилгенди.

Табылгьан автоматланы полицияга келтиргенди

МВД-ны Урван районда бөлюмюне 52-жыллыкь аргуданчы киши автомат алып келгенди. Айтханына көре, окьсуз сауутну чабакь тутарга баргьанда, черек жагьада тапханды. Бардырылгьан тинтилеге көре, автомат криминал сауутланы тизмесинде болмагьанды. Битеу тийишли жумушла тамам этилгенден сора бу адам сауутну кеси полицияга тапдыргьаны ючюн ахча саугьага - 20 минг сомгьа - тийишлиди.

Алиментлени төлемегенди

Оператив-профилактика рейдни кезиуонде Бахсан районну ич ишлерини келечилери Атажукьини элде жашагьан 27-жыллыкь жашны тутхандыла. Районда жарашдыруучу судно онуюна көре, ол алиментле төлемей тургьаны ючюн жууапха тартылырга керекди. Шёндю бу адам аны ишине судде кьарарын сакьлайды.

Марихуанадан жюз грамм

Чегем районну полициячылары Псыгансу элде жашагьан 39-жыллыкь эр кишиде 100 грамм марихуана тапхандыла. Участковый наряд кьулугьун бардырган кезиуде Наргандан узакь болмай фермаланы тийресинде тургьан «Ока» машинага ишекли болгьандыла.

Кьатына жууукь келип кьарагьанларында, аны ичинде бир чулгьам эслейдиле. Ызы бла бардырылгьан экспертиза ол (92 грамм ауурлугьу) марихуана болгьанын көргюзтеди. Бу шартны юсю бла уголовный иш ачылгьанды.

Кьабарты-Малкварда МВД-ны пресс-службасы.

ГИБДД-ны келечилери жаш адамланы кьаууму бла бирге Нальчикде «Кьолланы - рулда» деген акцияны өтюрюгендиле. Ол машина бара тургьан кезиуде водителъни кесин телефон бла суратха тюрююрге кюрөшгени игиликке келтирмезлигин ангылатыр мурап бла кьуаралгьанды, деп билдиргендиле КьМР-де МВД-ны УГИБДД-сыны пресс-службасындан.

Инспекторла бла студентле руль артында олтургьанланы не заманда да сакь болургьа, жолдан көзлерин айырмай алай барыргьа

чакьыргьандыла. Бир сейир зат көргөнме деп, аны суратха тюрююрге алдангьан кесини, пассажирлерини, жолда бара тургьанланы да сауулукьларына, жашауларына кьоркьуу салады. Акцияга кьатышхандла хар тюрөбеген шофёргьа аны юсонден эсгертилеуле жолго элде эмда жоллада жюрююню жорукьларына жууаплы кез бла кьарарга чакьыргьандыла.

Бизни корр.

Ыйыкьлыла гараскан

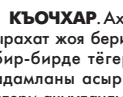
КЬОЧХАР. Ахчаны тынчырахат жоя беригиз. Алай бир-бирде төгеригизде адамланы асыры тирилкери ачууландырырга да боллукьду, сора ала ишлени заманга көре толтурмагьанча да көрюнюрюкьду.

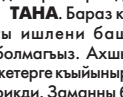
ТАНА. Бараз кюнде жангы ишлени башламчысы болмагьыз. Ахшы эсеплеге жетерге кьыйынаракь тошерикди. Заманны башчыгьыз салган жумушланы толтура неда жууукьларыгьызга кьарай өтюрюкьсуз.

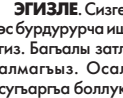
ЭГИЗЛЕ. Сизге тышындан эс бурдуурча ишлени этмезгиз. Багьалы затланы сатып алмагьыз. Осал товарны сугьарга боллукьдула.

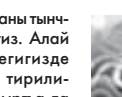
АЙЫРЫЧАБАКЬ. Көлюгьюзно ахшы умутла толтурлукьдула. Хайыры кредит алырга неда борчланы төлерге жетишириксиз. Солуу кюнде уа суйгенигиз бла тюрөшигиз.

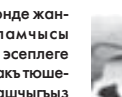
АСЛАН. Ыйыкьда ич сезимле ачашырга кьоярыкь тюрюлдюле. Сора кьайсы ишни да тынгылы толтурургьа да себеллик этерикдиле.

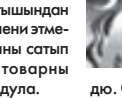
КЬЫЗ. Ыйыкь кюнде бир-эки сагьатны спорт бла кюрөшсезгиз, игиди. Суйген адамгьыз бла кьонакьга борсагьыз да, аман тюрюлдю. Сиз кимге да бек ариу көрюнюрюкьсуз.

БАЗМАНЛА. Оноуланы кеси аллыгьызга угьай, адамла бла кенгешип этсезгиз, игиди. Байрым кюн ингирде уа жууукь-тенгени кесигизге кьонакьга чакьыргьыз.

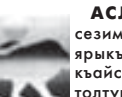
АКЬЫРАП. Жууукьлагьа, суйген адамларыгьызга ачыкь жорөкден болушуу сизге, алагьа да юч-кьарыу берликди. Башчыларыгьыз бла араны иглендирге да тап заманды.

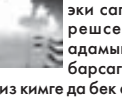
МАРАУЧУ. Башха адамла бла бирге ишлеу эки жанына да хайыры боллукьду, хар ким энчи сейирлерин бла жутлукьну кьойса.

ТЕКЕМЮЮЗ. Ыйыкь алай тынч боллукь тюрюлдю. Жуулданы экили халлерин кесигиз да ангыларыкьсыз. Жууаплы онуюла этмезгиз.

СУУКЬУЙ. Төгерекдеги адамла бла даулашамагьыз, бютунда жууукьларыгьыз эм башчыларыгьыз бла. Ардада көлжалдылыкь ардада узакьга созулургьа боллукьду. Сизге уа ол көрекими?

ЧАБАКЬЛА. Бу ыйыкьда сизге жууукь заманда ишлеринде бек керек боллукь адамла бла араны бузарсыз деген кьоркьуу барды.

25-чи июльдан 31-чи июльгьа дери

Топалайчыкы

Гуртуланы Аминат Акъ-Сууда жашайды. Анга төрт жыл болады.

Алгышлай

Сизге - саурукъ эм жетишимле

КъМР-ни Сатыу-алуу-промышленный палатасы бу бөлүмде ишленгени профессионал байрам бла алгышлайды. Сизни жигерлигизни хайырындан баш маъаналы жумуш толтурулады - халкыны социальный излемлери жалчтылынадыла.

Сизге барыгызга да саурукъ, ырахатлыкъ, ишигизде жангы жетишимле эмда умутларыгызны толурларын тилейме.

Хасан ГУКЕТЛОВ,
КъМР-ни Сатыу-алуу-промышленный палатасыны таматасы.

Театр

Жомакыга чакырабыз

29-чу июльда Къулийланы Къайсын атлы Малкъар кырал драма театр кезулю сезонун Елена Хамидулинаны «Насыпны чархы» деген жомагына кере салынган оюну бла жабарыкды. Ол малкъар фольклорга кере жазылганды. Аны режиссеру Мызыланы Аубекирди. Спектакльге театрыны жаш къаууму катышады.

Оюн **11 сагъатда** башланырыкды. Орус тилде барлыкды.

Соруулары болганла бу телефон номерле бла селешсинле: **47-50-40; 47-54-37**
Хош келигиз!

СПОРТ

Иван Ботвич - Россейни чемпиону

Чувашияда женгил атлетикадан сакъат адамланы араларында Россейни чемпионаты бардырылганды. Анга кыралны 43 регионундан, Белоруссиядан, Къазахстандан бла Монголиядан юч жюзден аслам спортчу кыатышхандыла. Ары кеслерин Россейни спортуну сыйлы онжети устасы, халкъла аралы класслы жыйырма жети устасы эмда спортну устасына элли жети кандидат кеслерин сынарга келгенлери уа эришуулени даражалары бийик болганына шагъатлыкъ этеди.

Чувашияда бизни республиканы жыйымдыкъ командасыны санында эришген Иван Ботвич

жетишимли болганды. Айырмалы кёрюмдюлери бла къууандыра турган атлетчи жаш бу жол да кыраучуланы ышануулукларынын алдатмаганды. Ол, 183 сантиметрге секирип, алтын майдалны алганды. Аны бла бирге уа бешинчи кере жангы рекорд да салганды. Аны тренер Александр Ботвич юйретеди.

Жерлешибиз, башха хорлагъан спортчула да энди дунияны чемпионатына хазырланадыла, деп билдиргендиле КъМР-ни Спорт министрствосуну пресс-службасындан.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

Чариш

Биринчи атламла умутландырадыла

Куба элде Бахсан районну администрациясыны саугъаларына биринчи кере чариш бардырылганды. Анга кырауга республиканы бирси тийрелеринден, шахарларындан да адамла жыйылган эдиле.

Эришуулени къууанчлы халда ачылуларына уа КъМР-ни эл мюлк министри Хаким Биттiev, Чегемни район сюдюню председатели Алеша Тхазеплов, районда болган федерал эм регион структураланы келечилени да келгендиле. Жыйылганланы алгышлай, администрацияны башчысы Хасан Сижажев ала эришуле башланырыны аллында айда атланы жаярча эмда спортну бу тюрлюсюн айнытырча клуб кырауганларын билдиргенди эм эришгенлеге хорлам тежегенди.

Баш судья сынамлы атчы Руслан Шугушев болганды. Чариште битеу да сексенге жууукъ ат чапхандыла. Экижыллыкълада 1200 метри эм терк Алия Таованы «Николь» аты ётгенди. Экинчи жерге Славик Ириковну «Ареси» чыккыганды, ючюнчюге уа Азамат Пшуконну «Ветери».

1800 метрде (ючжыллыкълада) Хасанби Науржановну «Кацогу» хорлаганды, Амир Тенгизовну «Цунами» - экинчи эмда Хасан Кумаловну «Черкеси» ючюнчю болгандыла.

2000 метрде уа (юч жыл эм андан

абаданла) Азамат Пшуконну «Доспехи» барын да озганды, андан артахаракъ Аубачир Шугушевни «Поршу» бла Чыгырланы Алимни «Альгазари» келгендиле.

Тёртюнчю кере чалдыргъанларында 1200 метрде Тимур Токмаковну «Ингасы» кытханды. Ызы бла Руслан Туласовну «Эверести» бла Адам Мазиховну «Аргентинасы» жетгендиле.

1800 метрде биринчи жерни Кантемир Аталиковну «Корсары» бла Аниуар Мидовну «Рассвети» юлешгендиле. Мухамед Сабанчиевни «Флиппери» да аладан кёпге къалмаганды. 2000 метрде Олег Тхагасоевни «Лавандасы», Мурат Абазовну «Браспети», Руслан Тугасовну «Катысы» кытхандыла.

Аланы барысына да грамотала бла ача саугъала берилгендиле. Чаришни саугъа фонду 140 мингге жетгенди. Жыйылганлага дагыда районну чыгармачылыкъ къауумлары концерт кёрюзтгендиле.

Арина КИЛЯРОВА,
Бахсан районну администрациясыны пресс-службасыны башчысы.

Учредительле: Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти бла Правительствосу

Баш редактор
АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

БЕШПАЙЛАНЫ Муталип
(баш редакторну орунбасары)
ТЕКУЛАНЫ Хауа
(баш редакторну орунбасары)
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь)
САРАКУЛАНЫ Асият
ТИКАЛАНЫ Фатима

ТЕЛЕФОНЛА:

Редакторну приёмный - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 42-66-85.
Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламды информацияны эркиндиклерин къоруула жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 1994 жылда 14-чю июньда регистрация этилгенди.

Регистрация номер —Н—0066. Индекс - 51532

Газетни басмага КъМР-ни Басма эмда асламды коммуникация жаны бла кырал комитетини компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет "Тетраграф" ООО-ну типографиясында басмаланганды.
Нальчик шахар, Ленин аты проспект, 33

Номерге графикте кере 19.00 сагъатда кыол салынады. 20.00 сагъатда кыол салынганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН
ЧЫГЪАРГАНЛА:

Жангорзаланы Нажабаг - дежурный редактор;
Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретарыны орунбасары;
Геляланы Валентина - (1,3,4,5,6,12-чи бетле),
Бийчеккуланы Жаннета (2,7,8,9,10,11-чи бетле) - корректорла.

Тиражы 2100 экз. Заказ № 1271

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ
ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин аты проспект, 5

электронный почтасы:
elbor_50@mail.ru